

СЕКЦІЯ 5
ГОСПОДАРСЬКЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО,
АГРАРНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Бахур Олександр Валерійович
доцент кафедри господарського та
адміністративного права ДонНУ імені Василя Стуса,
доктор філософії в галузі права.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ РИЗИКИ
ВІДСУТНОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО КАБІНЕТУ

Глобальний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій супроводжується їх масштабуванням, посиленням впливу, динамікою проникнення в усі сфери життя суспільства, суб'єктів господарювання, держави. Для нашої держави розвиток інформаційного суспільства є одним з національних пріоритетів і розглядається як загальнонаціональна задача, якій відводиться роль підґрунтя соціально-економічного прогресу, як одного з ключових чинників інноваційного розвитку економіки.

Як у контексті підвищення ефективності судової системи, так і в контексті вдосконалення державного устрою загалом пріоритетом є електронне судочинство.

Система електронного судочинства є одним з елементів електронного урядування, що сьогодні розглядається як спосіб організації державної влади за допомогою інформаційних мереж, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій. У цьому контексті важливим фактором підвищення ефективності, відкритості та прозорості правосуддя є використання у судочинстві ІКТ, що сприяє спрощенню судових процедур, скороченню термінів розгляду судових справ, процесуальних термінів та експлуатаційних витрат¹.

Актуалізувало питання запровадження електронного судочинства в нашій державі, з-поміж іншого, повномасштабне збройне вторгнення росії на територію України. Умови воєнного стану призвели до збільшення кількості судів, де було запроваджено дистанційну роботу, а це, у свою чергу, збільшило важливість питання правильного функціонування підсистеми «Електронний Суд», яка надає учасникам судового процесу значні переваги у доступі до судочинства: подавати документи в електронному вигляді, надсилати таким учасникам процесуальні документи

---

¹ Кушакова-Костицька Н. В. Розвиток електронного судочинства в Україні: проблемні питання / Н. В. Кушакова-Костицька // Науково-інформ. Вісн. Право. 2013. №7. С. 139–145

в електронному вигляді, брати участь у судовому засіданні за допомогою засобів відеозв'язку тощо¹.

21 липня 2023 року набув чинності, а 18 жовтня 2023 року був введений в дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» від 29 червня 2023 року № 3200-ІХ².

Метою Закону України №3200-ІХ є запровадження обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (далі – ЄСІТС) представниками правничих професій та юридичними особами. Цим законом вносяться відповідні зміни до Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та законів України «Про судовий збір», «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції», «Про виконавче провадження».

Відтепер для реалізації процесуальних прав під час розгляду не тільки господарських, а й цивільних та адміністративних справ юридичні особи, органи державної влади та місцевого самоврядування, адвокати, нотаріуси, виконавці, арбітражні керуючі та судові експерти зобов'язані зареєструвати свої електронні кабінети в ЄСІТС.

Такий обов'язок та відповідні обмеження процесуальних прав у разі його невиконання не поширюється на фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців та іноземні юридичні особи, водночас залишається для адвокатів, які їх представляють у судових справах.

Процесуальні наслідки невиконання обов'язку щодо реєстрації електронного кабінету є однаковими для учасників господарських, цивільних та адміністративних справ, за винятком певних особливостей кожного з процесу, отож слід виокремити основні процесуальні ризики для учасників господарських справ:

– якщо учасник справи зобов'язаний зареєструвати електронний кабінет, але не зареєстрував його, учасник справи, який подає документи до суду в електронній формі з використанням електронного кабінету, звільняється від обов'язку надсилання копій документів такому учаснику справи;

---

¹ Позняков С.П., Гальона І.І., Медведська В.В. Правове регулювання «Електронного суду»: особливості європейського та національного досвіду. *Наукові записки. Серія: Право*. Випуск 15. 2023. С. 296-301

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій

– суд повертає заяву про забезпечення доказів заявнику встановивши, що заяву подано особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його;

– суд має право вирішити спір за наявними матеріалами справи у разі, якщо відзив подано особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його і не навела поважних причин невиконання такого обов'язку;

– суд залишає без руху позовні заяви, апеляційні та касаційні скарги, заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами та надає строк на усунення недоліків, зокрема, шляхом подання доказів щодо наявності у позивача / скаржника та або його адвоката електронного кабінету в ЄСІТС.

В цьому випадку, ще одним негативним процесуальним наслідком є також те, що якщо особа все ж не зареєструвала електронний кабінет у строк, встановлений судом, то її позовна заява вважається неподаною і повертається особі.

Також до процесуальних ризиків можна віднести випадки, коли:

– суд повертає письмову заяву (клопотання, заперечення) заявнику без розгляду у разі, якщо її подано особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його;

– суд повертає заяву про скасування рішення третейського суду, заяву про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду заявнику у разі, якщо заява подана особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його;

– встановлено такий обов'язковий реквізит для всіх заяв по суті справи, інших процесуальних заяв, клопотань, як зазначення в тексті відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету.

Доречно звернути увагу, що процесуальні наслідки, передбачені вище, у разі звернення до суду з документом особи, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат.

Незважаючи на те, що обов'язок щодо реєстрації електронного кабінету в ЄСІТС вступив в силу лише 18 жовтня 2023 року, однак наразі вже є перші випадки у судовій практиці про застосування процесуальних наслідків невиконання такого обов'язку господарськими судами.

08 січня 2024 року Північно-західний апеляційний господарський суд у справі № 902/314/22 постановив ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху дійшовши висновку, що подана апелянтом апеляційна скарга не відповідає вимогам Глави 1 Розділу IV ГПК України, а саме в апеляційній скарзі відсутні відомості про наявність або відсутність як у скаржника і у його адвоката електронного кабінету. При цьому, суд запропонував скаржнику усунути встановлені при поданні апеляційної скарги недоліки протягом 10 днів з дня вручення даної ухвали та надати докази щодо

наявності у останнього та його адвоката електронного кабінету в ЄСІТС¹. З огляду на те, що станом на дату постановлення цієї ухвали, з врахуванням часу поштового обігу, скаржником не усунуто недоліки вказані в ухвалі суду від 08 січня 2024 року шляхом подання відповідної заяви, ухвалою від 29 січня 2024 року апеляційну скаргу повернуто².

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 12.02.2024 року у справі № 910/1108/24 позовну заяву залишено без руху мотивуючи тим, що позовна заява містить відомості про відсутність електронного кабінету позивача. Позивачем, в якості доказів направлення відповідачу копії даного позову з доданими до нього документами надано лише опис вкладення, який, зокрема, не містить номера відправлення та не може бути прийнятий судом в якості належного доказу відправлення відповідачу в силу наведених положень, у зв'язку з чим позивачем не виконано вимог п. 1 ч. 1 ст. 164 та ч. 1 статті 172 ГПК України³.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду ухвалою від 29 січня 2024 року у справі № 910/4398/23 залишив клопотання про проведення судового засідання у режимі відеоконференції у справі без розгляду, оскільки при зверненні представника скаржника з клопотанням про проведення судового засідання в режимі відеоконференції у цій справі, виявилось, що у клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції представником скаржника не зазначені відомості про наявність або відсутність електронного кабінету у позивача, а також позивач не зареєстрував електронний кабінет в підсистемі «Електронний суд» ЄСІТС⁴.

Стосовно обчислення процесуальних строків, то також мають місце негативні процесуальні наслідки. З цього приводу Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду у постанові від 05.09.2023 року у справі № 906/1093/22 дійшов до висновку, що направлення судом апеляційної інстанції копії ухвали про залишення апеляційної скарги без руху до електронного кабінету скаржника та повернення апеляційної скарги через неусунення недоліків є законним та обґрунтованим. Саме лише письмове прохання учасника справи, який має зареєстрований електронний кабінет, про направлення йому документів у паперовій формі без зазначення і доведення неможливості отримання судової кореспонденції в електронній формі за допомогою підсистем ЄСІТС, не вказує на допущення апеляційним судом порушення норм процесуального права і не є підставою для скасування ухвали про повернення апеляційної скарги.

Отже, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних

---

¹ Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 08.01.2024 року справа №

² Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 29.01.2024 року справа №

³

⁴ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у постанові від 05.09.2023 року

У

н

р

а

н

а

кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» від 29 червня 2023 року № 3200-ІХ вніс суттєві зміни до звичного порядку звернення до суду та в цілому здійснення судочинства в Україні.

Відтак, імперативне запровадження електронного кабінету та досить жорстких негативних процесуальних наслідків для широкого кола учасників судових спорів є виправданим, оскільки в кінцевому результаті електронне врядування в судових інстанціях сприятиме відмові від паперового документообігу, зекономить бюджетні кошти на поштові відправлення та прискорить розгляд судових справ, у якому зацікавлені як судді, так і добросовісні учасники справи.

Беляневич Олена Анатоліївна

професорка кафедри цивільного права і процесу
ДонНУ імені Василя Стуса, д.ю.н., проф.

ПРО ПОЧАТОК ПЕРЕБІГУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ У СПРАВАХ ЗА ПОЗОВАМИ ПРОКУРОРА

Правом звернення до суду з позовом про визнання недійсним правочину з тих підстав, що його зміст суперечить інтересам держави і суспільства, наділений прокурор, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. Як свідчить практика господарських судів, визначення початку перебігу позовної давності у справах за позовом прокурора, які подаються ним в інтересах держави, є доволі проблемним. Це питання було предметом уваги Верховного Суду у низці постанов, в яких розтлумачено закон та конкретизовано правові позиції, зокрема:

- аналіз положень статей 256, 257, 261, 267 ЦК України дає підстави для висновку про те, що положення закону про початок перебігу позовної давності поширюється й на звернення прокурора до суду із заявою про захист державних інтересів, тобто перебіг позовної давності починається від дня, коли держава в особі її органів як суб'єктів владних повноважень довідалася або могла довідатися про порушення прав і законних інтересів (постанова ВП ВС від 22.05.2018 у справі № 469/1203/15-ц);

- у разі пред'явлення позову особою, право якої порушене, і в разі пред'явлення позову в інтересах цієї особи іншою, уповноваженою на це особою, позовна давність починає обчислюватися, коли про порушення права або про особу, яка його порушила, довідалася або могла довідатися особа, право якої порушене, чи прокурор, уповноважений звернутися до суду в інтересах держави за захистом такого права, зокрема, якщо прокурор довідався чи міг довідатися про порушення права або про особу, яка його